

Отримано: 31.01.2023.

Прорецензовано: 19.02.2023.

Прийнято до друку: 28.02.2023.

e-mail: Irunas@ukr.net

DOI: 10.25264/2409-6806-2023-34-54-58

Скакальська І. Життєпис Семена Жука: Public History. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2023. Вип. 34. С. 54–58.

УДК: 94 (477):94+32.019.5

*Ірина Скакальська***ЖИТТЄПИС СЕМЕНА ЖУКА: PUBLIC HISTORY**

У статті проаналізовано роль публічного дискурсу щодо промоції імені Семена Жука. Це допоможе з'ясувати, по-перше як використання Public History, сприятиме популяризації його діяльності. По-друге, який вплив має публічна історія на суспільство, на прикладі поширення інформації про Семена Жука. Зокрема, через онлайн комунікації, музейні експозиції, публічні лекції для широкої аудиторії. По-третє, С. Жук був знищений більшовиками, як і тисячі сучасних українців, а його ім'я надовго було забуте. Інструментами публічної історії маємо популяризувати своє минуле.

Ключові слова: *Public History, Семен Жук, громадсько-політична діяльність, Кременець, популяризація історії, суспільство.*

*Iryna Skakalska***BIOGRAPHY OF SEMEN ZHUK: PUBLIC HISTORY**

The article analyzes the role of public discourse regarding the promotion of the name of Semen Zhuk. This will help to find out, firstly, how the use of Public History will contribute to the popularization of its activities. Secondly, what influence does public history have on society, using the example of spreading information about Semen Zhuk. In particular, through online communications, museum exhibitions, public lectures for a wide audience. Thirdly, S. Zhuk was destroyed by the Bolsheviks, like thousands of modern Ukrainians, and his name was forgotten for a long time. We should popularize our past with the tools of public history.

The author set herself the goal of reconstructing the biography of Semen Zhuk by constructing the communication of the actor with modern society using the means of Public History.

Research methods: generalizing, interactive, empirical, system-structural. As part of Public History, Semyon Zhuk's biography appears in a different format and is intended for public perception. Because academic texts published in scientific journals, conference proceedings, and monographs are read by professional historians or interested persons. Thus, understanding Semyon Zhuk's biography in the public space with the involvement of professional historians and representatives from outside academic history is an important step for popularizing his name. Historical science should focus more on the demands of society.

Keywords: *Public History, Semen Zhuk, public and political activity, Kremenets, popularization of history, society.*

Росія як агресор активно застосовує історичні наративи у своїй пропаганді. Інформаційна війна з неправдивими картинками викривлено висвітлює як минуле, так і сучасність. Тому важливо посилити імунітет українського суспільства до пропагандистських наративів ворога, які побудовані на фейках і спекуляціях довкола історії. Саме Public History здатна швидше і доступніше розповісти українцям минувшину, правду про історичні наративи злочинів росіян супроти українців. У контексті нашого дослідження – жертвою більшовиків став Семен Жук, також його дядько, священик, якого вони розстріляли в Житомирі в 1918 р. Семен Жук був громадсько-політичним діячем Західної Волині міжвоєнного періоду ХХ ст. Саме у 1941 р. він був вбитий радянською владою, після тортур у в'язниці. Його знайшли місцеві жителі з іншими замученими у братській могилі в лісі біля села Чайковичі на Львівщині. Руки в арештованих були скручені за спину, а на тілі були синяки від побоїв [5, с.14]. С. Жука було знищено, тому що він розмовляв рідною мовою, вчив українських дітей у школі, працював у товаристві «Просвіта», захищав інтереси земляків в польському парламенті, писав публіцистичні статті про українських діячів. Теперішні окупанти так само чинять

з українськими діячами, намагаються знищити нас як націю. Відтак, проблематика популяризації власної історії набуває в сучасних воєнних умовах особливої актуальності.

Життєпис Семена Жука не є відомим широкому загалу українців, а свого часу його ім'я було добре знане на території Волині. Його постать вже була презентована читачу, проте Public History дозволяє популярно подати про нього інформацію широкому загалу українців.

Проблематика публічної історії знайшла відображення у низці праць зарубіжних та українських дослідників. У той же час є дискусія щодо назви або предмету дослідження публічної історії. Так, одне із визначень – публічна історія – це історія для людей (для публіки) [15]. Інша назва – це «прикладна історія», яка прагне привернути увагу людей до сприйняття історії та заохочує їх ставити під сумнів власні та чужі усталені образи минулого [13, с. 165]. Дослідник Томас Каувін у своїх працях підкреслює, що традиційна та публічна історії використовують матеріали архівів та інших джерел, проте остання комунікує з широкою аудиторією для поширення історичної інформації [4]. Дослідниця Л. Д. Чекаленко у своїй монографії розповідає про розвиток публічної історії крізь призму історії пам'яті та публічної політики, також шляхи поширення публічної історії закордоном. Авторка застерігає, що не можна допустити те, щоб публічну історію сприймали як розвагу, наприклад, як історичний туризм [12]. У публіцистичній формі у стилі Public History подано короткий життєпис С. Жука в збірнику «Книжковий гостинець: альманах книжників і книголюбів Волинського Тернопілля» [9]. Крім того, є й наукова біографія діяча [8]. Однак у руслі публічної історії біографія Семена Жука особливо не презентувалася. Мало того, убивча радянська цензура не допускала згадки про нього будь-де.

Авторка поставила перед собою мету реконструювати життєпис Семена Жука шляхом побудови комунікації діяча з сучасним суспільством з використанням засобів Public History.

Сучасний інтернет простір заповнений різними медіапрограмами, науковими та популярними статтями, монографіями, а вони багатогранно розкривають біографії знаних особистостей. Для того, щоб громадськість краще сприймала діяльність історичної особи, її життєві факти отримують творчу інтерпретацію, так формується образ індивідуума та його доби. Public History передбачає спілкування з великою аудиторією, при цьому вона перетинається з іншими гуманітарними та соціальними науками, які безпосередньо мають вплив на політичні настрої в суспільстві. Це – гендерна історія, історична політика, усна історія, політика пам'яті, цифрова історія та ін. [1].

У рамках Public History життєпис Семена Жука постає в іншому форматі та призначений для сприйняття суспільством. Оскільки академічні тексти, що опубліковані в наукових журналах, збірниках конференцій, монографіях читають професійні історики або зацікавлені особи [6; 7], тому так само важливо пропагувати біографію Семена Жука через науково-популярну літературу, музейні експозиції, мистецтво тощо для широкого загалу громадян. Слушно зазначає Ювал Ной Харарі, що люди мислять не фактами, цифрами чи рівняннями, а історіями [11, с. 7]. Звісно, для багатьох переглянути фільм – простіше, ніж читати наукові праці.

Public History покликана популяризувати всіма доступними методами історичні наративи, у тому числі й роль Семена Жука в громадському та культурно-просвітньому просторі України у міжвоєнний період ХХ ст. У теперішній час є запит на історію України та відомих діячів серед вітчизняного і світового читача. Публічна історія здатна популяризувати наше минуле, використовуючи історичні навички і методи за межами традиційної академічної сфери історії. Історики, які працюють в ділянці публічної історії, використовують свою підготовку для задоволення потреб громади в певній інформації чи знаннях. Саме аудиторія диференціює творчість історика. Його аудиторія може бути клієнтом, державним агентством або туристом [13]. Важливо, як застерігає Л. Чекаленко, позбутися такої крайності, як довільне трактування минулого [12, с. 8]. Історик має йти до публіки та розповідати минуле, це не мають робити політики.

Для поширення інформації серед широкого загалу про Семена Жука у Кременці були апробовані інструменти Public History (публікації у місцевій пресі, проведення популярних лекторіїв, експозиція до ювілею у Кременецькому краєзнавчому музеї, краєзнавчі читання у місцевому товаристві «Просвіта», відкриття меморіальних таблиць на будинку, де він мешкав і на приміщенні банку у Почаєві, де працював). Це показало ефективність популяризації його імені, але лише на території краю. Вважаємо, що цього недостатньо і принаймні земляки мають орієнтуватися хто такий Семен Жук і за що його знищили вороги.

Є таке твердження, що чим більше ви ділитесь історією з спільнотою громадян, тим більше вона стає публічною історією. Як зазначає доктор Т. Каувін, що з Public History ми можемо зробити історію живою, інтерактивною. Тобто емоційне відтворення подій краще сприймається суспільством. Це в свою чергу розширює спектр можливостей для історії та істориків [4]. У цьому контексті необхідно відтворювати біографію Семена Жука в інтересах сьогодення, тому що громадськість має знати імена тих, хто був замордований радянською владою за свої переконання і патріотичні погляди.

У наш час, коли одна трагедія наздоганяє іншу, і це спричинено агресією ворога, того самого, який нищив українство протягом століть. Певний час в суспільстві велася дискусія про трагічність української історії і як її викладати учням, студентам і громадянам загалом. Складається ситуація, коли певні історичні проблеми, які виходять у публічний простір й активно обговорюються у громадянському суспільстві, зазвичай резонують із новими викликами, які це суспільство переживає. У той же час загострене сприйняття історії – або стигматизація певних фактів чи подій, іноді трапляється й свідоме уникнення проблемних сторінок історії – свідчать ні про що інше, як про комплекс невирішених, у тому числі соціальних проблем, які не лишилися в історії, а дають про себе знати у наш час [2]. Про всі події, навіть трагічні, що мали місце в нашому минулому, ба і в сьогоденні – маємо говорити. Постать Семена Жука – одна із тисяч знищених росіянами співвітчизників. Він в інформаційно-комунікаційному плані заслуговує також на увагу. Окупанти знищували інтелігенцію. Семен Жук був вчителем. Так, у 1918 – 1919 рр. він працює вчителем Вищої початкової школи в Острозі [6, с. 16].

Сьогодні суспільство діджиталізоване, тому важливо в інформаційному просторі подавати український контент на історичну тематику. Цікавим прикладом є робота історичної лабораторії Сіднейського технологічного університету (UTS HistoryLab). Це – місце, де історики та заклади культури можуть експериментувати з методами використання цифрових технологій для аналізу й викладення історій про минуле [3, с.170]. Інструменти публічної історії є одним із найважливіших ресурсів «м'якої сили» у суспільстві. Просвітницька праця для ВПО особливо необхідна, щоб кожен знав історію своєї країни. Свого часу на себе таку місію брала «Просвіта». Зокрема, показовою є Кременецька «Просвіта», яка постійно налагоджувала співпрацю з іншими просвітянськими осередками Волині та Галичини (минаючи «сокальський кордон»). Як свідчать документи, що С. Жук був присутнім на святкуванні 10-ліття Луцької «Просвіти» (підтверджено протоколом засідання Кременецької Ради від 09.11.1928 р.).

Про згадану подію писали українські і польські часописи. Це підтверджувалося всім розвитком подій, які мали місце в цей день 18 листопада 1928 р.: урочиста служба Божа в Чесно-Хресній церкві, чотири-тисячний похід з жовто-блакитними прапорами та грою оркестрів, масове віче на березі Стиру, звідки далеко лунало голосне «Слава!», потужний у тисячу грудей спів «Заповіту». Таких маніфестацій Лучина не бачила. Після повернення з Луцька С. Жук ділився своїми незабутніми враженнями про святкування, підкреслюючи, що нічого подібного він не бачив [6, с. 23].

Публічна історія виступає важливим інструментом для донесення інформації для широкого загалу, а це в свою чергу впливатиме на формування національної самосвідомості та ідентичності. Для здійснення цієї мети використовуються різноманітні заходи, активну участь в яких беруть так звані креативні індустрії, тобто кінематограф, засоби масової інформації та комунікації, сфери туризму й рекреації, мистецькі проекти тощо. При цьому, у всіх цих галузях фахові історики мають бути задіяні як консультанти. Вони мають ставати публічними особами, щоб озвучувати в доступній формі історичну правду. Через усі вище названі канали йде вплив «м'якої сили», що має робити націю сильнішою [3, с.172]. Отож, її моральні, ідейні, інтелектуальні впливи стають вирішальними чинниками у процесі формування громадянської свідомості в суспільстві [10, с. 154]. Про важливість демократичних процесів також потрібно говорити. Ось приклад з життєпису С. Жука, що про переслідування можна писати і поєднувати наукову інтерпретацію подій та публіцистику. Ілюстративними є поліцейські затримання українських інтелігентів. Наприклад, під час передвиборчого віча в селі Великі Загайці (Шумщина – тепер Кременецький район Тернопільської обл.) О. Когута і С. Жука було арештовано і під поліційним ескортом відправлено у Кременець до відділення повітової поліції. На вічі не лунало якихось протестів супроти польської влади, воно мало спокійний перебіг. Діячів О. Когута та С. Жука після тридцяти годинного арешту було звільнено і не пред'явлено суттєвих звинувачень [6, с.28]. Все це мало місце у міжвоєнний період ХХ ст. на Волині.

Про те, що ворог привласнював і перекручував нашу історію відомо, а ще він використовував і релігійні почуття окремих спільнот, провокував конфлікти. Власне приклад із біографії С. Жука є підтвердженням сказаного. Його монографію «Короткий історичний нарис Почаївської Успенської Лаври» видано в Кременці у видавництві «Церква і нарід» (1938 р.) під псевдонімом С. Жука – С. Антонович. Згодом і в 1980–90-і рр. книга неодноразово перевидавалася вже в самій Лаврі, але без зазначення авторства. У новому виданні, той, хто здійснював перевидання, сфальшував окремі місця в дослідженні Жука. Зокрема, читаємо таке, що Українська Народна Республіка в 1919 р. під час війни з більшовиками нищила святині Лаври. «Святі-отці» – аноніми викинули з тексту ось що: у 1919 р. під час війни УНР з більшовиками, останні грабували Лаврські цінності. Таким чином, невідомі автори сфабрикували вину зі справжніх винуватців на УНР. Оригінал книжки було спалено, лише обгорілі примірники були знайдені місцевими жителями, збережені, і в роки незалежності України представлені на виставку в Кременецькому краєзнавчому музеї (відкриття відбулося 4 червня 1998 р.), яка присвячувалася сторіччю від дня народження С. Жука [6, с. 44]. Сьогодні спалені книги й списки забороненої літератури на тимчасово окупованих наших землях, підтверджують, справжні наміри росіян, з якими вони прийшли на нашу землю.

Публічна історія намагається більше зацікавити значну кількість аудиторії, робить свої повідомлення привабливими, використовує різні інструменти, зокрема, моделювання історії [15, с. 40]. Через змодельовані образи глядач чи слухач має змогу поринути в епоху, зрозуміти умови праці інтелігентів, наприклад, С. Жука та багатьох інших.

Таким чином, осмислення життєпису Семена Жука в публічному просторі із залученням професійних істориків та представників із-поза меж академічної історії є важливим кроком для популяризації його імені та минулого українського народу. Історична наука має більше орієнтуватися на запити суспільства. Кожне суспільство потребує зміцнення ідентичності, цінностей, згуртованості. Неабияка роль тут належить публічній історії – складовій «м'якої сили». Діяльність публічних істориків має велике значення для консолідації соціуму, іміджу держави на міжнародній арені, що приносить матеріальні та нематеріальні вигоди. Проте найголовніше те, що кожен українець має знати власну історію, життєпис відомих діячів. Зрозуміло, що не всі зможуть читати і вивчати академічну історію, але у пригоді стане Public History. Усвідомлюючи значення публічної історії для суспільства, історики мають ставати медійними, спрямовувати свої зусилля на розробку теоретичних та практичних питань, а також на заходи з інституалізації історії для більшої кількості громадян. Сьогодні під час російсько-української війни, контрольований державою інформаційний простір майже позбавлений історичного контенту, а це негативно впливає на громадян, оскільки, щоб захищати свою країну від ворога треба бути патріотом і знати свою історію.

Список використаних джерел та літератури:

1. Браїлян С. Публічна історія в Україні: у пошуках консенсусу. URL: https://zn.ua/ukr/HISTORY/publicna-istoriya-v-ukrayini-u-poshukah-konsensusu-286324_.html (дата звернення: 21.01.2023).
2. Новак В. Канали комунікації історичного контенту: плюси та мінуси. *istPUBLICA: Публічна історія в Україні та світі*. Київ, 2019. С. 56–60.
3. Орлова Т. Публічна історія як складова «м'якої сили» у сучасному суспільстві: з досвіду Австралії. *Український історичний журнал*. 2021. Число 5. С. 165–174.
4. Poznajomtesia z UL Lafayette доктором Томасом Каувіном. URL: <http://surl.li/bpzjs> (дата звернення 20.01.2023 р.).
5. Семен Антонович Жук (посмертна згадка). *Волинь*. Ч. 1. Нью-Йорк, 1951. С.13-14.
6. Скакальська І. Історія України в особах: волинська сторінка міжвоєнного періоду ХХ ст. Київ, 2017. 94 с.
7. Скакальська І. Б. Діяльність української еліти на теренах Волині міжвоєнного періоду ХХ ст.: С. Жук, А. Річинський та У. Самчук. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія*. Тернопіль, 2008. Ч. 2. Українська історична біографістика: забуте і невідоме. С. 182–189.
8. Скакальська І. Громадсько-політична діяльність Семена Жука. Монографія. Кременець, 2006. 160 с.
9. Скакальська І. Людина та епоха: Семен Жук. *Книжковий гостинець: альманах книжників і книголюбів Волинського Тернопілля*. Кременець, 2017. С. 107–159.
10. Романчук В. О. Історична публіцистика як публічна історія на сторінках журналу «Універсум» (1993–2018). *Обрії друкарства*. 1-2(9-10). 2021. С.143–160.
11. Харарі Ю. Н. 21 для 21 століття. Київ, 2022. 416 с.
12. Чекаленко Л. Д. Публічна історія: виклики ХХІ століття: монографія. Київ, 2021. 272 с.
13. Stanios-Korycka E. «Zagospodarowywanie przeszłości» w kulturze ponowoczesnej. *Historia w kulturze ponowoczesnej. Koncepcje – metody – perspektywy badawcze*, pod red. M. Reznika, M. Saryusz-Wolskiej, S. Stach, K. Stoll. Kraków, 2017. 268 s.
14. What is public history? URL: <http://surl.li/bpzbf> (дата звернення: 21.12. 2022 р.).

15. Wojdon Joanna. Public history, czyli historia w przestrzeni publicznej. 2016. URL: <http://surl.li/epcsd> (дата звернення: 20.01. 2023 р.).

References:

1. Braylian Ye. Publiczna istoriia v Ukraïni: u poshukakh konsensusu. URL: https://zn.ua/ukr/HISTORY/publiczna-istoriya-v-ukrayini-u-poshukah-konsensusu-286324_.html (data zvernennia: 21.01.2023).
2. Novak V. Kanaly komunikatsii istorychnoho kontentu: pliusy ta minusy. *istPUBLICA: Publiczna istoriia v Ukraini ta sviti*. Kyiv, 2019. S. 56–60.
3. Orlova T. Publiczna istoriia yak skladova «miakoi syly» u suchasnomu suspilstvi: z dosvidu Avstralii. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2021. Chyslo 5. S. 165–174.
4. Poznaiomtesia z UL Lafayette doktorom Tomasom Kauvinom. URL: <http://surl.li/bpzjs> (data zvernennia 20.01. 2023 r.).
5. Semen Antonovych Zhuk (posmertna zghadka). *Volyn. Ch. 1*. Niu-York. 1951. S.13-14.
6. Skakalska I. Istoriiia Ukrainy v osobakh: volynska storinka mizhvoiennoho periodu XX st. Kyiv, 2017. 94 s.
7. Skakalska I. B. Diialnist ukrainskoi elity na terenakh Volyni mizhvoiennoho periodu XX st.: S. Zhuk, A. Richynskyi ta U. Samchuk. *Naukovi zapysky TNPU im. V. Hnatiuka. Serii: Istoriiia*. Ternopil, 2008. Ch.2. *Ukrainska istorychna biohrafistyka: zabute i nevidome*. S. 182–189.
8. Skakalska I. Hromadsko-politychna diialnist Semena Zhuka. *Monohrafiia*. Kremenets, 2006. 160 s.
9. Skakalska I. Liudyna ta epokha: Semen Zhuk. *Knyzhkovyi hostynets: almanakh knyzhnykiv i knyholiubiv Volynskoho Ternopillia*. Kremenets, 2017. S. 107–159.
10. Romanchuk V. O. Istorychna publitsystyka yak publiczna istoriia na storinkakh zhurnalu «Universum» (1993–2018). *Obrii drakarstva*. 1-2(9-10). 2021. S.143–160.
11. Kharari Yu. N. 21 dlia 21 stolittia. Kyiv , 2022.
12. Chekalenko L. D. Publiczna istoriia: vyklyky XXI stolittia: monohrafiia. Kyiv, 2021. 272 s.
13. Stanios-Korycka E. «Zagospodarowywanie przeszłości» w kulturze ponowoczesnej. *Historia w kulturze ponowoczesnej. Koncepcje – metody – perspektywy badawcze*, pod red. M. Reznika, M. Saryusz-Wolskiej, S. Stach, K. Stoll. Kraków, 2017. 268 s.
14. What is public history? URL: <http://surl.li/bpzbf> (data zvernennia: 21.12. 2022 r.).
15. Wojdon Joanna. Public history, czyli historia w przestrzeni publicznej. 2016. URL: <http://surl.li/epcsd> (дата звернення: 20.01. 2023 р.).